

systematic and hierarchical (structural aspect) orientation of the educational process of preparing nurses for the upbringing of the merciful attitude as professionally significant qualities of such component as professional, educational, emotional and value attitude to the objects of nature and subjects of professional activity).

Two ways of creating meaningful merciful attitude as professionally as the competent expert are proposed, namely: direct and indirect. The essence of the first way is to create a special educational environment in medical colleges, which encourages the development and formation of human qualities of future specialists, provides special purposeful activity of training of compassionate attitude to the patients, in which the structure of values is a special subject of learning. The second way involves formation of mercy as professionally significant quality (value) which means bioethical education of students in the classroom and outside the classroom through teaching and learning activities. Its essence is to create a sense of responsibility for all the life on Earth and the capacity for compassion to all living creatures: animals, wildlife and the environment, and finally, man. The tool for studying the discipline "Basics of Bioethics" is realized, its purpose is to educate the students conscious moral attitude towards all living beings and action-reverence for human life and formation skills to apply bioethical knowledge in their future careers. Education system includes purpose; principles; route (direct and indirect); educational facilities; stages; educational influence factors (endogenous and exogenous); forms of organization; diagnostic tools. The practical significance of the publication is to develop diagnostic tools as merciful attitude formation of professional values and stages (cognitive-axiological, empirical procedure, communicative and reflective, creative-activity) of bringing up merciful attitude of the nurse to the patient. The expediency of inclusion in the curriculum of nurses' training of educational qualification level "junior specialist" discipline "Basics of Bioethics" is proved.

Key words: *education, values, merciful attitude, nurse, pedagogical conditions, system, bioethics.*

УДК 378.147.811.111

Я. О. Дьячкова

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ В КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті ставиться завдання розглянути цілі навчання професійно спрямованого англomовного говоріння майбутніх фахівців у світлі сучасних методичних уявлень. У роботі обґрунтовуються та уточнюються практична, освітня, професійна, розвивальна й виховна цілі навчання професійно спрямованого англomовного монологічного мовлення та визначається провідна його мета. У статті також зазначаються шляхи й засоби досягнення всіх цілей навчання професійно спрямованого англomовного монологічного мовлення майбутніх фахівців.

Ключові слова: *професійно спрямоване англomовне монологічне мовлення, англійська мова для професійного спілкування, цілі навчання, майбутні фахівці, модернізація структури освіти.*

Постановка проблеми. Сучасне інформаційно розвинене фахове середовище динамічно змінюється і, відповідно, вимагає постійного оновлення методичної системи формування іншомовної професійно спрямованої комунікативної компетентності майбутніх фахівців. По суті,

спостерігаються такі тенденції в навчанні мови, які свідчать про значне відставання практичного викладання англійської мови (АМ) від теоретичних засад сучасної методичної науки. Таким чином, фактори суспільно-політичного, економічного та власне фахового характеру, викликані зростанням потреб у вирішенні фахових питань громадян України відповідно до стандартів демократичного суспільства й на основі активного вивчення позитивного загальноєвропейського досвіду, зумовлюють актуальність навчання майбутніх фахівців професійно спрямованого англомовного говоріння.

Відомо, що комунікативна діяльність фахівця полягає в одержанні необхідної інформації в процесі спілкування, тобто безпосереднього мовного контакту з навколишнім середовищем з метою вирішення практичних задач [2]. Зазначимо, що в багатьох ситуаціях фахового спілкування монологічне мовлення є дуже важливим, адже фахівцям необхідно представляти свою продукцію, переконувати партнерів у певній точці зору, робити доповіді, тобто постійно звертатися до різних видів монологічного мовлення [7]. Це, по-перше, підвищує статус монологічного мовлення в навчанні АМ і дозволяє зусередити увагу на ньому як на компоненті процесу спілкування будь-якого рівня – парного, групового, масового, та, по-друге, сприяє зумовленості цілей навчання професійно спрямованого англомовного монологічного мовлення (ПСАММ) майбутніх фахівців соціальними потребами, а саме: плюралізмом (різноманітні погляди на освіту залежно від стратегічних цілей навчання; культурне, ціннісне, соціальне розмаїття тощо) й уніфікацією, яка зумовлюється глобалізаційними процесами й тенденціями європейських країн до об'єднання та координації стандартів мовної освіти; зростаючою роллю знань і технологічних інновацій як умов розвитку світової економіки в інформаційному суспільстві; підвищенням статусу мовної освіти в сучасному світі, адже володіння АМ є необхідним чинником для досягнення академічного успіху, соціальної інтеграції і самоідентифікації.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідження проблеми навчання ПСАММ майбутніх фахівців має значний науковий і практичний потенціал, адже сприяє підготовці висококваліфікованих фахівців, від яких вимагається складна мовна поведінка [6] та, відтак, вільне володіння АМ. В Україні відповідність системи підготовки фахівців вимогам міжнародних інтеграційних процесів у галузі освіти й науки забезпечується законодавством України про вищу освіту, що вимагає наявності спеціальних умінь і знань, які є достатніми для виконання професійних завдань та обов'язків інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності [3]. Зазначимо, що проблемам навчання іншомовного професійно спрямованого говоріння присвячено багато наукових робіт (Гайдукова Л. В., Гез Н. І., Дацків О. П., Запорожченко А. П.,

Кіржнер С. Е., Котлярова Л. Б., Кочнева М. Г., Рахманов І. В., Скляренко Н. К., Федорова І. А. та ін.). Однак, до сьогодні база досліджень специфіки цілепокладання в контексті модернізації вищої освіти є незначною. Таким чином, вивчивши стандарти сучасної вищої освіти та структуру навчальної діяльності майбутніх фахівців немовних факультетів вищих навчальних закладів, професійна діяльність яких вимагає більш складної мовної підготовки, ми пропонуємо обґрунтування й уточнення практичної, освітньої, професійної, розвивальної та виховної цілей навчання ПСАММ у контексті модернізації структури сучасної вищої освіти, що і є **метою** нашої публікації.

Виклад основного матеріалу. Аналіз ситуації, яка склалась, показує, що теоретико-методологічні основи сучасного навчання АМ для професійного спілкування на немовних факультетах вищих навчальних закладів висувуються до розряду найбільш значущих питань. Причин цьому багато: структурні перетворення в усій системі вищої школи, що наближують освіту до європейського рівня і, як результат, вимагають від фахівців володіння АМ; значні зміни пріоритетів і потоків фінансування вищої освіти, які певною мірою спрямовані на гуманітарні дисципліни, і на іноземну мову (ІМ) зокрема; нові вимоги до до рівня професійної компетентності фахівців у контексті євроінтеграції, які передбачають володіння ними іншомовною комунікативною компетентністю; нагальна необхідність запозичення зарубіжного досвіду, що сприятиме тісній взаємодії українських соціально-економічних, правових, політичних, культурних реалій із реаліями іншомовних країн.

Отже, обґрунтуємо й уточнемо цілі навчання ПСАММ майбутніх фахівців у парадигмі сучасної вищої освіти.

Нагадаємо, що цілі навчання – це заздалегідь запланований результат педагогічної діяльності, який досягається завдяки змісту, методам, засобам навчання тощо. Це основний компонент системи навчання ІМ, який формується під впливом соціального замовлення суспільства, рівня розвитку методики навчання ІМ і суміжних з нею наук, умов навчання та впливає на вибір інших компонентів системи [5]. Розглянемо кожну з вищезазначених цілей навчання ПСАММ майбутніх фахівців докладніше.

З погляду адекватності формулювання практичної мети слід точно визначати, на що потрібно звернути увагу в навчальному процесі (чого конкретно навчати, що конкретно має бути засвоєно студентами, з яким рівнем автоматизації). Практична мета навчання ПСАММ майбутніх фахівців полягає у практичному опануванні студентами вмінням англomовного говоріння на рівні, достатньому для адекватної орієнтації в професійній сфері. Це – *провідна мета* навчання ПСАММ, яка передбачає формування в майбутніх фахівців умінь:

- висловлюватись у межах типової тематики професійного життя;
- спілкуватись АМ в умовах фахової взаємодії;
- співпрацювати із закордонними колегами на професійному рівні;
- зацікавити слухачів описуваним об'єктом/предметом/явищем;
- привернути уваги до своєї розповіді;
- здійснювати запит професійно важливої англійської інформації;
- використовувати набуті знання у процесі професійного спілкування АМ.

Ефективність розвитку та формування вмінь ПСАММ зумовлюється рівнем сформованості навичок оперування засвоєним матеріалом (мовним: фонетичним, лексичним, граматичним; мовленнєвим). Під час навчання майбутніх фахівців АМ для професійного спілкування слід брати до уваги факт сформованості у студентів зазначених навичок [6]. Тому в процесі роботи необхідно ставити на меті лише подальше їх удосконалення.

Таким чином, уточнивши практичну мету навчання ПСАММ майбутніх фахівців, визначимо освітню, професійну, розвивальну та виховну цілі відповідного навчання.

Освітня мета передбачає збагачення духовного світу особистості студента засобами АМ, здобуття та розширення знань про фахову культуру англійських країн, а також рідної країни; про будову АМ для професійного спілкування тощо. Освітня мета навчання ПСАММ має сприяти:

- набуттю декларативних знань про фонетичні, граматичні та стилістичні особливості фахового дискурсу (найуживаніші інтонаційні моделі, фахова термінологія, граматичні структури, притаманні науковому, офіційно-діловому та публіцистичному стилям – найпоширенішим у професійному спілкуванні фахівців), про іншу систему понять, через яку сприймається дійсність, про професійну специфіку мовленнєвого спілкування носія мови, що містить безеквівалентну лексику, фонові знання, власні імена, назви предметів і явищ, властивих певній фаховій системі країни, мова якої вивчається, особливості поведінки й етикету тощо [5];

- засвоєнню процедурних знань про планування, організацію, здійснення та коригування мовлення в процесі усної взаємодії із співрозмовником, про застосування компенсаторних стратегій тощо, у результаті чого, набуті знання стануть для студента основою для здійснення професійної мовленнєвої діяльності АМ, самореалізації та збагачення особистісного досвіду;

- оволодінню знаннями про зарубіжну професійно-трудова сферу спілкування (оскільки навчання ПСАММ базується на положенні, що під час навчання АМ для потреб майбутньої професії основна увага повинна приділятися не оволодінню АМ загалом, а оволодінню підмвою майбутньої спеціальності студента, навичкам і вмінням спілкування з

використанням цієї підмови [7], домінуючою є саме професійно-трудова сфера спілкування. Однак для спілкування фахівців важливими є також соціально-культурна та соціально-побутова сфери).

Досягнення освітньої мети повинно передбачати також удосконалення та поглиблення країнознавчих і лінгвокраїнознавчих знань майбутніх фахівців. Таким чином, ми доходимо висновку, що рівень сформованості вмінь ПСАММ відображає відповідний ступінь навченості студентів (володіння ними необхідними знаннями, навичками й уміннями).

Професійна мета навчання ПСАММ майбутніх фахівців також є однією з провідних цілей і спрямована на вирішення таких завдань:

- здійснення мовного посередництва в полікультурному професійному середовищі [1] (використовуючи такий вид мовного посередництва як переказ);
- проведення фахового аналізу позицій з будь-якого роду суперечок, що виникають у полікультурному професійному середовищі;
- мобілізація всього фахового досвіду студента, пов'язаного з описуванням об'єктом/предметом/явищем тощо;
- формування в майбутніх фахівців професійно спрямованої лінгвосоціокультурної компетентності [5] (яка охоплює культуру англomовних країн, притаманну певному фахові, характер взаємин між представниками професії, історію спеціальності, культуру, стереотипи та традиції англomовних країн, контекст виконання різних видів діяльності професійного характеру тощо) на рівні, що вимагається [6].

У ході досягнення професійної мети майбутні фахівці мають оволодіти знаннями: специфіки типових ситуацій професійного життя; про іншу систему понять, через яку сприймається дійсність; особливостей професійно-трудової сфери спілкування англomовних країн тощо.

Професійна мета реалізується через професійну спрямованість навчання АМ (добір тематики спілкування, що забезпечує реалізацію комунікативних намірів фахівців під час усної англomовної взаємодії, оскільки змістовий матеріал навчання підмови спеціальності повинен базуватися на темах, які є найбільшими одиницями змісту матеріалу).

Розвивальна мета тісно пов'язана з освітньою та професійною і реалізується в процесі вдосконалення студентами власного досвіду творчої, пошукової, професійної діяльності, усвідомлення явищ як своєї, так і іншої дійсності, їх подібності й розбіжності [4]. Отже, зазначимо блок розвивальних завдань, які мають бути вирішені під час навчання майбутніх фахівців ПСАММ. Вони полягають у:

- здібності логічно та послідовно викладати думки АМ;
- розвитку оперативної пам'яті, логічного мислення, здатності до здогадки (мовної, контекстуальної, ситуативної (оскільки комунікативна ситуація обмежує або уточнює тему спілкування, вона є невід'ємним

компонентом предметного аспекту змісту навчання ПСАММ майбутніх фахівців);

- розширенні автономності в оволодінні професійно спрямованим англomовним говорінням.

Розвивальна мета навчання майбутніх фахівців ПСАММ реалізується через формулювання інструкцій до вправ для відповідного навчання. Ці вправи мають бути з максимальним рівнем професіоналізації, послідовними, враховувати зростання мовних та операційних труднощів процесу відповідного навчання та включати контроль виконання завдання.

Виховна мета навчання ПСАММ реалізується через систему особистого ставлення до нової культури, і професійної культури зокрема, в процесі оволодіння цією культурою [4], та передбачає виховання в майбутніх фахівців:

- культури фахового спілкування, прийнятої в сучасному цивілізованому світі;

- ціннісних орієнтацій, почуттів та емоцій [4];

- розуміння важливості здійснювати професійну діяльність у між культурному контексті, де АМ є інструментом професійно спрямованої взаємодії [1], що сприятиме задоволенню особистісних пізнавальних інтересів;

- потреби користуватися АМ як засобом спілкування (залучення до діалогу та полілогу культур);

- спроможності до конструктивних відносин і продуктивного ставлення до фахової діяльності.

Виховання майбутніх фахівців у процесі навчання АМ забезпечується добром навчального матеріалу, що повинен відповідати таким вимогам: 1) сприяти формуванню комунікативних навичок і розвитку комунікативних умінь, надавати лінгвістичну інформацію відповідного рівня (фонетичні моделі, граматичні структури, лексика за спеціальністю (target and non-target vocabulary), відображати специфіку фаху (професійний контекст як домінанта змісту навчання), враховувати принцип проблемності навчання, відповідати критеріям методичної автентичності навчальних матеріалів, максимально уможливити своє використання в якості засобів інтерактивного навчання; 2) застосуванням проблемних завдань, вирішення яких потребує залучення сфери почуттів та емоцій [4].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, розумна й ефективна інтеграція цілей навчання ПСАММ у контексті модернізації структури вищої освіти сприятиме успішній реалізації провідної мети навчання, а саме формуванню комунікативної здатності майбутнього фахівця вирішувати професійно спрямовані завдання в непередбаченому усному акті спілкування англійською мовою. А врахування уточнених нами цілей навчання в освітньому процесі надасть можливість ефективно навчати майбутніх фахівців АМ для професійного

спілкування, беручи до уваги практично та професійно значущі вимоги до сучасного фахівця. Це підвищить значущість предмету «АМ для професійного спілкування» на немовних факультетах вищих навчальних закладів, який, у свою чергу, має вагомe значення для формування професійної компетентності того, хто вивчає мову, як фахівця європейського рівня, оскільки надає можливість студенту ознайомитися з політичними й економічними системами інших країн; усвідомити те спільне, що мають народи, які належать до різних культур; краще зрозуміти ідею створення єдиної Європи, механізми європейської інтеграції, прагнення європейських країн до спільної діяльності у вирішенні значимих проблем. Це особливо актуально в руслі останніх тенденцій, коли Україна визначила свої політичні пріоритети, зорієнтовані на більш глибоку економічну співпрацю в спільному європейському просторі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Александров А. С. Введение в судебную лингвистику / А. С. Александров. – Н. Новгород : Нижнегородская правовая академия, 2003. – 420 с.
2. Атабекова А. А. Обучение студентов-юристов профессионально ориентированной лингвокультурной медиации / А. А. Атабекова // Высшее образование сегодня. – 2011. – № 8. – С. 55 – 58.
3. Закон України «Про вищу освіту» №2984-III, із змінами від 19 січня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/part_02.html
4. Луцюк Н. В. Отбор и организация лексического материала подязыков авиационных специальностей в целях профессионально дифференцированного обучения русскому языку иностранных студентов-филологов (средний этап) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Луцюк Николай Владимирович. – К., 1991. – 290 с.
5. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – К. : Ленвіт. – 2010. – №2. – С. 11–17.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
7. Тарнопольский О. Б. Методика обучения английскому языку для делового общения : [учеб. пособие] / Олег Борисович Тарнопольский, Світлана Павлівна Кожушко. – К. : Ленвіт, 2004. – 192 с.

РЕЗЮМЕ

Дьячкова Я. О. Целеполагание в контексте модернизации структуры высшего образования.

В статье ставится задача рассмотреть цели обучения профессионально направленному англоязычному говорению будущих специалистов в свете современных методических представлений. В работе обосновываются и уточняются практическая, образовательная, профессиональная, развивающая и воспитательная цели обучения профессионально направленной англоязычной монологической речи и определяется ведущая цель соответствующего обучения. Автором указываются пути и средства достижения всех целей обучения профессионально направленной англоязычной монологической речи.

Ключевые слова: профессионально направленная англоязычная монологическая речь, английский язык для профессионального общения, цели обучения, будущие специалисты, модернизация структуры образования.

SUMMARY

Diachkova Y. Targeting in the context of modernization of higher education.

The purpose of this research is to review the educational goals of prospective specialists' professionally oriented English language spoken production teaching and to reveal all the contemporary changes in the higher education system of Ukraine. The author describes the shape of language education in Ukrainian higher school, reasons out structural reorganization of the system of higher education in the country, analyzes theoretical and methodological background of English for specific purposes teaching, and characterizes the researches done in the field of prospective specialists' professionally oriented language teaching. In the paper, the present day educational requirements for the prospective specialists' knowledge in the sphere of English language as an academic subject are analyzed and the most important aspects of the educational targets are highlighted. The status of spoken production in the form of monologue as a teaching aim of the English language for specific purposes is determined and convincingly confirmed.

Moreover, a new approach to the English language for specific purposes targeting is suggested in the paper. Also practical, educational, professional, and developmental goals of professionally oriented English language spoken production teaching are clarified and justified in the given scientific article. Prospective specialists' language skills, knowledge and competences are thoroughly distinguished. The requirements for the educational material in the context of a developmental goal achievement are indicated. The author also suggests determination of the principal goal of professionally oriented English language spoken production in the form of monologue in the context of modernization of higher education and points out the ways and methods of reaching all the goals and objectives mentioned above. The importance of taking into consideration language targeting in the English for specific purposes language course, noting the significant practical and professional requirements for modern specialist, is shown and the role of the English language as an academic subject for the prospective specialists' professional competence development is revealed in the conclusion.

Key words: *professionally oriented English language spoken production, English for Specific Purposes, educational goals, prospective specialists, modernization of education.*

УДК 378:65.011.3

Т. І. Клочкова

Сумський національний аграрний університет

ЗМІСТОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗОВНІШНІХ І ВНУТРІШНІХ РИЗИКІВ У ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ВИШІВ

У статті ідентифіковано й охарактеризовано зовнішні та внутрішні ризики, які виникають у діяльності аграрних вищих навчальних закладів освіти на основі застосування таких теоретичних методів, як аналіз, синтез, порівняння й узагальнення. Зокрема, розглянуто ризики нездатності забезпечити кількісного та якісного набору українських та іноземних студентів, нездатності забезпечити й підтримувати достатній обсяг фінансових ресурсів, матеріально-технічної бази, нездатності залучити та зберегти якісний професорсько-викладацький склад, неспроможності надання якісних освітніх послуг тощо. Встановлено, що вищезазначені ризики пов'язані між собою і можуть становити пряму загрозу репутації або іміджу аграрного вищого навчального закладу. Наведений нами профіль ризиків є базовим для аграрного університету в цілому, на основі якого можуть бути побудовані локальні реєстри ризиків факультетів, кафедр та інших підрозділів вишу.